

بسمه تعالی

شاهنامه یا تزارنامه!

فومنکو و نوسوفسکی با روشهای جدید و دقیق بصورت محاسباتی ، به این نتیجه رسیده اند که شاهنامه فردوسی در اصل شرح وقایع امپراتوری کبیر روسیه در قرن ۱۲-۱۷ می باشد . با خواندن این مطالب موضوع و شخصیت‌های اصلی شاهنامه فردوسی و زمان نگارش آن روشن می شود .

مقاله حاضر ، شامل ترجمه خلاصه کتاب شاهنامه فومنکو و توضیحات اضافه مترجم می باشد.

مایلم از جناب آقای طالب حقیقت -بخاطر مقابله کلمات و اصطلاحات روسی و یونانی با قرینه های فارسی و نیز بازنگری و بهبود متن - تشکر کنم.

ن.مثمر خرداد ۹۴

Ketabton.com

معرفی نویسندگان کتاب شاهنامه رویدادنگاری ایران از امپراتوری کبیر روسیه در قرن ۱۲-۱۷

آناتولی فومنکو - ریاضیدان

گلب ولادیمیرویچ نوسوفسکی (ریاضیدان - کمک نویسنده)

فومنکو ریاضیدان شهیر اهل روسیه و عضو آکادمی علوم روسیه است که در دانشگاه مسکو درس ریاضیات و آمار می‌دهد. وی بنیانگذار «گاه‌شناسی نو» است. گاه‌شناسی نو استدلال می‌کند که رویدادنگاری متعارف خاورمیانه بر اساس ترتیب رخدادها و نیز تاریخ اروپا اساساً معیوب است. همچنین ثابت می‌کند که وقایع منسوب به تمدن امپراتوری روم، یونان باستان و مصر باستان در واقع بیش از یک‌هزار سال بعد یعنی در زمان قرون وسطی رخ داده است. فومنکو مدعی است که دورترین تاریخ نوشته بشر به ۸۰۰ سال بعد از میلاد برمی‌گردد.

تعدادی از روشهای فومنکو عبارتند از؛ تناظر آماری متون، تناظر آماری سلسله‌ها، شواهد نجومی و رد روشهای تاریخ‌گذاری رایج

مقایسه همگرایی روشها در قدمت‌گذاری باستانشناسی، اثبات سوء استفاده از منابع تاریخی و تلاش و اجبار صورت گرفته در جهت تطبیق الگو، گزینش‌پذیری مراجعه به پدیده‌های نجومی، اندازه و قوام تئوری توطئه، از جمله تحقیقات مقبول وی می‌باشد. فومنکو در میان انجمن‌ها و در میان سلطنت‌گراهای روسیه فرد محبوبی است.

رویدادنگاری ایران از امپراتوری کبیر روسیه در قرن ۱۲-۱۷^۱

شاهنامه^۲

آناتولی فومنکو-گلب. و. نوسوفسکی^۳

اندرونیکوس-مسیح^۴ (همچنین اندروی پرهیزگار^۵)، دمیتری دونسکوی، سرگئی رادونژ (و نیز برتولد شوارز)، ایوان مخوف، النا وولوشانکا، دمیتری دروغین^۶، مارینا منیشک و سلیمان قانونی^۷،

در مطالب شاهنامه‌ی حماسی معروف

انتشارات AST، آسترل، ۲۰۱۳

توضیحات از مترجم

معروف‌ترین حماسه‌ی ایران باستان، شاهنامه - که یک منبع بزرگ و نسبتاً محبوب ملی است - از رویدادهای قلمرو پارس، یونان، بیزانس در عمق عهد «باستان» حکایت می‌کند. شاهنامه اطلاعاتی از صدها شخصیت و رخداد مهم به ما می‌دهد.

در کتاب حاضر نشان داده‌شده که بخش عظیمی از حماسه‌های شاهنامه، در قرون ۱۲ الی ۱۸ میلادی و در امپراتوری کبیر روسیه اتفاق افتاده است. به نظر می‌رسد این کتاب از دوره‌ی آشفتگی بزرگ در روسیه‌ی قرن ۱۶ و ابتدای قرن ۱۷ میلادی صحبت می‌کند که در کشور مادر امپراتوری کبیر روسیه است.

همان‌طور که نویسندگان اشاره می‌کنند، مدل پیشنهادشده توسط آن‌ها هنوز دقیق است. در همان زمان، نویسندگان به خاطر دقت و اعتماد در تاریخ‌گذاری‌هایشان، در معرض اتهام بودند.

---

1. <http://www.chronologia.org/en/shahname/index.html>

2. Shah Namah

3. A.T.Fomenko, G.V.Nosovskiy

۴. Andronicus-Christ. Ἀνδρόνικος از نظر لغوی، یک کلمه‌ی یونانی دو قسمتی است، متشکل از Ἄνδρ یعنی مرد و νικος که به معنی پیروز است.

5. Andrew the Pious

6. Dmitry the False

۷. سلیمان یکم - به ترکی عثمانی: سلطان سلیمان اول یا قانونی سلطان سلیمان؛ دهمین سلطان امپراتوری عثمانی است او را در غرب با نام سلیمان محتشم و در شرق با نام سلیمان قانونی می‌شناسند. از آن جهت به قانونی مشهور شد که سیستم قضایی امپراتوری عثمانی را به کلی بازسازی کرد.

پیش‌گفتار مؤلفین:^۱

گاه‌شناسی مدرن با خلق روش‌های جدید ریاضی، آماری و نجومی برای قدمت‌گذاری رویدادهای توصیف‌شده در منابع باستانی آغاز شد. ما بر اساس این روش‌ها، گاه‌شناسی و تعیین توالی زمانی درست اتفاقات را در ادوار باستان، تحت عنوان گاه‌شناسی نو، در جای خود قرار دادیم. ما سپس به طور کلی، تاریخ باستان را (به مثابه بدنه‌ای استوار شده بر چارچوب گاه‌شناسی صحیح) تا قرن ۱۸ بازسازی کردیم. سپس مرحله‌ی بعدی فرارسید. مردم زیادی شروع به پرسش‌هایی از ما کردند: نویسنده‌های «باستانی» مانند هرودت، توسیدید (مورخ یونانی)، هومر و آن‌های دیگر در واقع چه می‌گویند؟ در جواب به این سؤالات طبیعی و بسیار مهم، ما در چند کتاب، تمام منابع یونانیان باستان، رومیان باستان، هندیان باستان، آمریکاییان باستان، اروپاییان باستان را تجزیه و تحلیل کردیم. آشکار شد که تمام آن‌ها گزارش‌هایی مربوط به رویدادهای قرون ۱۷-۱۱ میلادی است و به اشتباه - یا به احتمال زیاد از روی عمد - توسط تاریخ‌نویسان اسکالیژر^۲ قرون ۱۷-۱۸ میلادی، به اعماق تاریخ فرستاده شده‌اند.

اکنون نوبت حماسه‌ی معروف «باستانی»-ایرانی، «شاهنامه» است. شاهنامه یک منبع حماسی و نسبتاً محبوب ملی است که گمان می‌رود از رویدادهای قلمرو پارس، یونان، بیزانس در عمق عهد «باستان» حکایت می‌کند. شاهنامه اطلاعاتی از صدها شخصیت و رخداد مهم به ما می‌دهد.

در کتاب حاضر نشان داده شده که بخش عظیمی از حماسه‌های شاهنامه، در قرون ۱۲ الی ۱۸ میلادی و در امپراتوری کبیر روسیه اتفاق افتاده است. به نظر می‌رسد این کتاب از دوره‌ی آشفتگی بزرگ در روسیه‌ی قرن ۱۶ و ابتدای قرن ۱۷ میلادی صحبت می‌کند که در کشور مادر امپراتوری کبیر روسیه است.

معلوم شد که اشعار حماسی «باستانی»-ایرانی اطلاعات جالب بسیاری در مورد دوران روسیه-مغول در قرون ۱۷-۱۳ میلادی حفظ کرده است که در نسخه‌ی روسی رومانوف‌ها مفقود است. بدین وسیله منظومه فردوسی به ما اجازه می‌دهد که قسمت‌های تاریک زیادی از تاریخ روسیه قرون وسطی - که توسط مورخان مغرض رومانوف‌ها نوشته شده بود - روشن شود.

اینک شاهنامه و دیگر منابع کهن معروف، اهمیت جدیدی پیدا می‌کنند. ضروری است که این منابع با یک نگاه تازه و با دقت زیاد خوانده شوند، با توجه به این مهم که در مطالب آن‌ها اطلاعات ارزشمند فراوانی درباره‌ی تاریخ امپراتوری کبیر قرون ۱۷-۱۳ باقی مانده است.

1. <http://www.chronologia.org/en/shahname/foreword.html>

۲. Scaliger. خاندان اصیل اسکالیژر (نیز اسکالیژر Scaliger)، اسکالیسی (de Scalis) یا della Scala اربابان ورونا بودند.

بنابراین، ما در سال‌های اخیر، عملاً تمام مشهورترین منابع اولیه‌ی عمده در دوران باستان جهان را بررسی کردیم. امیدواریم در آینده تجزیه و تحلیل خود را به دیگر متون کهن نیز گسترش دهیم؛ منابعی که بعضی از آن‌ها قطعاً بسیار جالب و مهم‌اند، اما احتمالاً به اندازه‌ی منابعی که ما مطالعه کرده‌ایم اساسی نیستند.

از ت. ن. فومنکو^۱ برای نظرات ارزشمندش سپاسگزاریم.

تمام نتایجی که در این کتاب اظهار شده است، به تازگی دریافت گردیده؛ جدید است و برای اولین بار منتشر می‌شود.

دیباچه.

فصل اول: شاه نامه چیست؟ فردوسی (از فردوس = باغ عدن) کیست؟

۱- فردوسی، شکوه و افتخار فرهنگ جهان.

۲- چگونه حماسه‌های شاهنامه به نظم درآمدند.

۳- از نگارش نسخ خطی باقی مانده از شاه نامه مدت زمان زیادی نمی‌گذرد.

فصل دوم: سرآغاز شاه نامه مشتمل بر ذکر مکرر ۷ داستان، از امپراتور اندرونیوکوس-مسیح است. وی در قالب چند تن از پادشاهان ایران باستان منعکس شده است: ابومنصور، کیومرث، سیامک، جمشید، مرداس، ضحاک، فریدون.

۱- مقدمه‌ای بر شاه نامه.

۲- شاهزاده‌ی والا، ابو منصور، اولین تجلی اندرونیوکوس-مسیح (اندروی پرهیزگار) در شاه نامه است.

۳- تزار کیومرث و پسرش سیامک. این‌ها دومین و سومین بازتاب اندرونیوکوس-مسیح هستند.

۴- شاه ایران، هوشنگ^۲، همان آشیل^۳ و همچنین زیگفرد^۱ است. همه‌ی آن‌ها بازتاب شاهزاده بزرگ، سویاتسلاو^۲ هستند.

---

1. T.N.Fomenko

۲. بر اساس قصه‌های شاهنامه هوشنگ نوه کیومرث اولین پادشاه جهان بود. سیامک پدر هوشنگ به خاطر دشمنی شیطان با کیومرث در جنگ با پسر شیطان کشته شد. یک سال بعد از مرگ سیامک، کیومرث که خودش پیر شده بود هوشنگ را که یادگار سیامک و برایش عزیز بود را به جنگ پسر شیطان فرستاد. همه موجودات از انسان‌ها گرفته تا پریان و حیوانات دیگر دور هوشنگ جمع شدند. حتی حیوانات هم هرکدام سپاهی تشکیل دادند و هوشنگ فرمانده همه آن‌ها شد.

۳. Achilles. آشیل روئین تن (به یونانی Ἀχιλλεύς: Akhilleus) آشیل، شکل فرانسوی نام آکیلیس، قهرمان اسطوره‌ای یونان در داستان جنگ ترو است. آشیل پسر پلئوس (پهلوان یونانی و از یاران هراکلس) و یک دریاپری به نام تتیس بود. او قوی‌ترین جنگجوی یونانیان در جنگ ترو بود و قهرمان حماسه ایللیاد هومر است. همه پیکر او به جز پاشنه پایش رویین بود و همین بخش تشش هم مرگ او را رقم زد.

۵- نبرد کولیکوو^۳

۶- تزار جمشید، چهارمین بازتاب از اندرونیکوس-مسیح است.

۷- شاه ایران، مرداس و ضحاک (تا حدودی) پنجمین و ششمین بازتاب امپراتور اندرونیکوس-مسیح هستند.

۸- ادامه‌ی داستان ضحاک بدسیرت، در مورد هرودیس^۴، پادشاه یهودیه است. فریدون نیکزاد، هفتمین انعکاس از اندرونیکوس-مسیح است.

فصل سوم: مشخص می‌شود که نبرد کولیکوو یکی از عامه‌پسندترین رویدادها در وقایع‌نامه‌ی ایران «باستان» از امپراتوری [روسیه] است. فریدون ایران باستان و شاهزاده‌ی روسی، دمیتری دونسکوی^۵.

۱- مخترع معروف باروت - برتولد شوارتز^۶ - بازتابی از مطالب مهم وقایع‌نامه‌های اروپای غربی اثر سنت سرگئی رادونژی^۷ است که باروت و تفنگ را اختراع کرد.

۲- کاوه‌ی آهنگر ایرانی، به مثابه بازتابی از سرگئی رادونژی. درفش^۸ کاویان ایران، همان بیرق مشهور لباروم^۹ کنستانتین است.

۱. Siegfried. زیگفرید روئین‌تن. (نروژی باستان: Sigurðr) یکی از قهرمانان افسانه‌ای اساطیر اسکاندیناوی است که به‌عنوان شخصیت اصلی حماسه‌ی ولسونگا ساگا، و یکی از پهلوانان سرود نیبلونگ‌ها به‌شمار می‌رود. او به علت کشتن اژدهای فافنیر و شنا کردن در خون آن اژدها روئین‌تن شده بود، ولی برگی به‌کمرش چسبیده بود و او از آن ناحیه آسیب‌پذیر بود و به خاطر همین مسئله نیز به قتل رسید. زیگفرید همچنین با خوردن مقداری از خون فافنیر توانایی برای درک زبان پرندگان را کسب کرد. زیگفرید پس از کشتن فافنیر، برونهیلد که یک باکره سپر shieldmaiden بود را ملاقات می‌کند.

۲. Sviatoslav. شاهزاده‌ی بزرگ کیف که به مبارزات پی‌درپی با خزرها در شرق و بلغارها در جنوب معروف است. این مبارزات منجر به انهدام و سرنگونی دو قدرت بزرگ شرق اروپا شد.

۳. The Battle of Kulikovo. نیمه‌ی دوم قرن ۱۴ دورانی سخت و وحشتناک برای روسیه بود. دمیتری دونسکوی امیر مسکو یکی از مشهورترین و محترم‌ترین قهرمانان ملی روسیه است. روس‌ها طی قرون متمادی به لحاظ پیروزی‌های درخشان در نبرد با مغول‌ها در سال ۱۳۸۰ میلادی خاطره این قهرمان را حفظ کرده‌اند. نبردی کبیر که تعیین‌کننده سرنوشت کشور روسیه بود. این نبرد در ساحل رودخانه «دن» درگرفت. از این رو، مردم امیر پیروزمند را «دونسکی» نامیدند.

برای مطالعه‌ی متن کامل، ر. ک.: http://ir.sputniknews.com/persian.ruvr.ru/2014_09_15/277330571

4. Herod

5. Dmitry Donskoy

6. Berthold Schwarz

۷. St. Sergius of Radonezh. (به روسی: Сергей Радонежский). (۱۳۱۴-۱۳۹۲ م.) یک رهبر روحانی و اصلاحگر رهبانی در روسیه‌ی قرون وسطی بود.

۸. vexillum (/vɛk'sɪl m/; plural vexilla). درفش. یک شیء پرچم مانند که اولین بار در روم باستان به‌عنوان نشان واحد نظامی مورداستفاده قرار گرفت.

۹. labarum. (به یونانی: λάβαρον) درفش (پرچم نظامی) بود که نماد «خی-رو»، را نشان می‌داد؛ یک نماد گرافیکی از مسیح (christogram) تشکیل شده از دو حرف نخست کلمه «مسیح» به زبان یونانی (Χριστός یا ΧΡΙΣΤΟΣ). خی (χ) و رو (ρ). این نشان گاهی هم به شکل ایکس با یک آی در وسط رسم می‌شود (Ἰησοῦς: ایسوس = عیسی؛ Χριστός: خریستوس = مسیح)

۳- نبرد کولیکوو در مطالب شاه نامه.

۴- شاه ایران، فریدون؛ و کنستانتین اول، امپراتور روم (دمتری دونسکوی)^۱

۵- تفنگ‌های قدرتمند روسی-مغولی سلطنتی قرن چهاردهم-شانزدهم در اروپا و آسیا. استفاده‌ی اجباری از تفنگ‌های کمری ساده در اروپای غربی در طول غائله‌ی اصلاحات.

فصل چهارم: دو قهرمان باستانی ایران، زال و رستم جوان- تا حد زیادی بازتاب امپراتور

اندرونیوکوس-مسیح (اندروی پرهیزگار) از قرن ۱۲ هستند.

۱- تولد زال-مسیحا و رهایی شگفت‌انگیزش از دست شاه خشمگین.

۲- شوالیه سام (هرودیس پادشاه یهودیه) از خشمش ابراز تأسف می‌کند. زال داستان (اندرونیوکوس-مسیح) به قلمرو پادشاهی برمی‌گردد.

۳- داستان زال و رودابه- این داستان بازتاب روایاتی از روح‌القدس، مسیح و مریم مقدس است. عید تبشیر^۲ مسیحیان و تولد از باکره.

۴- عمل سزارین. قسمت آغازین زندگی رستم^۳ درباره‌ی اندرونیوکوس-مسیح است.

۵- اوصاف رستم جوان، همانند هرکول^۴ یونانی است. دوباره همان اندرونیوکوس-مسیح.

۶- جنگ‌های عدیده.

فصل پنجم: چهار بازتاب از داستان استر (النا وولوشانکا)^۵ از قرن شانزدهم در مطالب شاه نامه،

منظومه‌ی شعر ایران باستان. همچنین جنگ لیوونی^۶ ایوان مخوف^۷، عهدشکنی شاهزاده اندری کوربسکی^۸ و ساخت مسکو به‌عنوان پایتخت امپراتوری.

1. Dmitry Donskoy-Дмитрий Донской

۲. The Annunciation: بشارت جبرئیل به مریم

۳. در شاهنامه گفته شده که رستم جهان‌پهلوان ایران با انجام عمل سزارین به دنیا آمده است. به دستور سیمرخ یک روحانی و طبیب را بر بالین رودابه آوردند... طبیب ابتدا رودابه را با خوراندن شراب قوی بی‌هوش کرد. آنگاه در حالت بیهوشی پهلویش را شکافت و پس‌از آن رحمش را درید. سپس سر جنین که به‌طرف راه طبیعی خروج (فرج) بود برگردانیده و آن را از رحم خارج نمود. دوباره محل پارگی رحم و شکم را بخیه زد. بعد از دوختن برای آن‌که محل بخیه عفونی نشود به آن مرهم ضدعفونی‌کننده و التیام‌بخش مالید. مرهم مزبور را نیز از مخلوط مشک ساییده شده و شیر تهیه‌کرده بودند. بدین ترتیب رستم سالم به دنیا آمد و مادرش رودابه نیز زنده ماند. (ویکی‌پدیا)

4. Heracles

۵. در مورد النا وولوشانکا، در این لینک بیشتر بخوانید: <http://www.chronologia.org/en/shakespeare>

6. The Livonian War

7. Ivan The Terrible

۸. Andrew Kourbsky. آندری میخایلوویچ، شاهزاده کوربسکی (به روسی: АНДРЕЙ КУРБСКИЙ) (متولد ۱۵۲۸ م، روسیه؛ درگذشته‌ی ۱۵۸۳ م، لهستان، لیتوانی)، فرمانده نظامی روس و همراه نزدیک و مشاور تزار ایوان چهارم مخوف روسیه در طول دهه‌ی ۱۵۴۰ و ۵۰ بود.

- ۱- رستم بالغ، بازتاب ایوان مخوف است؛ و پسرش سهراب، بازتاب ایوان جوان^۱، پسر ایوان مخوف است. رستم با تهمینه یا همان استر ازدواج کرد. آغاز داستان استر.
- ۲- تولد سهراب، فرزند رستم. افراسیاب دشمن، موزیانه می‌خواست پدر و پسر را رو در روی یکدیگر قرار دهد.
- ۳- بازتاب داستان جودیت-استر^۲ در ایران، نبرد سهراب است با دختری بنام گرد آفرید. نبرد لیوونی ایوان مخوف.
- ۴- پدر بی‌خبر از دسیسه، پسر را می‌کشد.
- ۵- بازتاب روشن دوم، سوم و چهارم از داستان استر در شاه‌نامه، در داستان سیاوش جمع شده است.
- ۶- توطئه درباره‌ی مادر سیاوش - این یک داستان از «سوسانه»^۳ی عهد عتیق یا همان «استر» است. این دومین بازتاب از داستان استر در شاه‌نامه است.
- ۷- همسر تزار، شاهزاده^۴ سیاوش را اغوا می‌کند، آنچه منجر به ستیز در خاندان شاهی می‌شود. این سومین بازتاب از داستان استر است^۵.
- ۸- مکر سودابه (استر) و مرگ دو کودک. این بازتاب مرگ دو پسر ایوان مخوف است - دمپتری اول و دمپتری دوم. سیاوش به دستور پدر در آتش افکنده می‌شود.
- ۹- داستان شاهزاده کوربسکی با جزئیات، توسط فردوسی به‌عنوان حکایت سیاوش، بازنگاری شده؛ که از پادشاه به دشمنان پناه می‌برد. آغاز نبرد لیوونی ایوان مخوف با اروپای غربی در مطالب شاه‌نامه موجود است.
- ۱۰- در شاه‌نامه، وحشت اروپای غربی از استیلای ارتش مغولی ایوان مخوف توصیف شده است. رشوه‌خواری شاهزاده کوربسکی.

1. Ivan the Young

۲. Judith-Esther. جودیت (Judith of Bethulia) زنی یهودی بود که با کشتن هولوفرنز (Holofernes: سپهسالار بخت‌النصر)، هم‌کیشان خود را نجات داد.
- سپاهیان آشوری که در نهایت قصد تسخیر اورشلیم را دارند، به پشت دروازه‌های شهر بتولیا رسیده‌اند؛ اما هنوز راهی برای نفوذ به حصار مستحکم شهر نیافته‌اند. آنان انتظار می‌کشند که با محاصره شهر، مردم دچار کمبود آذوقه و آب بشوند و خود را تسلیم کنند. روزبه‌روز اوضاع وخیم‌تر می‌شود؛ تا اینکه زن بیوه‌ای به نام «جودیت» (سوییت)، خود را به صحنه می‌رساند. او پس از ورود به اردوی دشمن، سردار آشوری‌ها، «هولوفرنز» (والتال) را فریب می‌دهد و سرانجام در حال بی‌خودی، سرش را از بدن جدا می‌سازد...
۳. Susanne. مادر سیاوش و نامادری‌اش در واقع هر دو بازتابی از یک زن هستند؛ و این زن کسی نیست جز استر یهودی. به همین دلیل با آمدن کاراکتر بعدی، اولی از صحنه غایب می‌شود. سوسانه یا سوسن. «س» در عبری، «ش» تلفظ می‌شود و سوسن، شوشانه 711717 دارای ارزش عددی ۱۳، به معنی نوعی گل ۱۳ پر (در منابع از زنیق نام‌برده شده) و یک لغت عبری است. در محاوره قدمای منطقه‌ی قفقاز و گرجستان، لقب شوشا رایج است. (یادداشت مترجم)
۴. Tzarevitch. تزارزاده-شاهزاده
۵. اغوای هامان توسط استر و افترا به وی

- ۱۱- ایوان مخوف (کاووس) از اعمال تلافی‌جویانه و شک‌برانگیز کوربسکی (سیاوش) خشمگین است. ارتباط بین ایوان مخوف و کوربسکی توسط فردوسی.
- ۱۲- خیانت و فرار سیاوش به توران- این همان خیانت و فرار کوربسکی به لیوونی^۱ است. تناظر بیشتر سیاوش (کوربسکی) و کاووس (ایوان مخوف).
- ۱۳- چهارمین داستان از استر در مطالب شاهنامه -داستان عروسی سیاوش و فرنگیس^۲ است. افراسیاب، مقصر مرگ سیاوش.
- ۱۴- مرگ سیاوش «به خاطر یک زن» یک‌بار دیگر در شاه نامه توصیف شده است. این بار، (روایتی) نسبتاً پرسروصداتر.
- ۱۵- ساخت مسکو به‌عنوان پایتخت ایوان مخوف در قرن شانزدهم، در شاهنامه تحت عنوان بازسازی «کنگ»^۳، پایتخت توران، توصیف شده است. همچنین ساخت شهری به نام «سیاوش گرد»^۴.
- ۱۶- تولد و جوانی کیخسرو - بازتابی دیگر از اندرونی‌کوس-مسیح.
- ۱۷- بازگشت کیخسرو بالغ به پایتخت؛ این، ظهور مسیح بالغ در اورشلیم کمی قبل از مصلوب شدن است.^۵

فصل ششم: جنگ لیوونی و آشوب بزرگ در روسیه‌ی قرن شانزدهم- هفدهم میلادی توسط فردوسی
 به‌عنوان جنگ «کهن» بین ایران و توران توصیف شده است. تزار توران، افراسیاب، بازتابی از ایوان مخوف و بوریس گودونوف^۶ است. شاهزاده‌ی روس-مغول، دمتری^۷ - که توسط رومانوف‌ها به‌غلط، شاهزاده‌ای دروغین اعلام شده- در شاهنامه به‌عنوان تزاری قانونی معرفی شده است: تزار کیخسرو

۱. لیوونی، منطقه‌ای قدیمی در لتونی و استونی کنونی.

۲. دختر افراسیاب

3. Kang

4. Siavagord یا در واقع سیاوش گرد

۵. مقالاتی چون «سیاوش، مسیح (ع) و کیخسرو (مقایسه‌ای تطبیقی)» از دکتر آیدنلو نیز، شانزده همانندی جزئی و کلی میان سیاوش و مسیح و بیست مشابهت توجه برانگیز بین کیخسرو و مسیح را برمی‌شمارد و حدس می‌زند، زندگی و سیمای این سه تن در قالب الگویی واحد پرداخته شده است. (سجاد آیدنلو، «سیاوش، مسیح (ع) و کیخسرو (مقایسه‌ای تطبیقی)»، فصلنامه‌ی پژوهش‌های ادبی، بهار ۱۳۸۸، دوره‌ی ۶، شماره‌ی ۲۳، صص ۹-۴۴)

۶. Boris Godunov. بوریس فیودورویچ گودونوف (۱۶۰۵-۱۵۵۱) بین سال‌های ۱۵۸۵ تا ۱۵۹۸ نایب السلطنه و بین سال‌های ۱۵۸۵ تا ۱۶۰۵ م. تزار روسیه بود. وی برجسته‌ترین عضو خانواده‌ای کهن (اکنون منقرض شده‌اند) با اصلتی تاتار بود که در قرن ۱۴ میلادی از اردوی زرین به کوستروما مهاجرت کرده بودند. او از نوادگان شاهزاده تاتار پت است که از اردوی زرین به کوستروما رفت و در آنجا صومعه‌ایپاتیف را بنا نهاد. بوریس فرزند فنودور ایوانویچ گودونوف «کریوی» (به معنای تک چشم) بود.

7. Pseudo-Demetrius

«باستانی». علاوه بر این، در پایان داستان کیخسرو، اطلاعاتی در مورد ایوان مخوف (=سنت باسیل)^۱ گنجانده شده است.

۱- تبعید تزار زاده دمیتری جوان به شهر اوگلیچ^۲، در حماسه‌های فارسی، تبعید خسرو به ختن است.
۲- تزار زاده‌ی تبعیدی جوان برای حکمران خشمگین، خطرناک می‌شود. عده‌ای می‌خواهند تزار زاده را به قدرت برسانند.

۳- فرار تزارویچ و خطر مرگی که در کمینش بود: خسرو «باستان» نزدیک بود در رودخانه بزرگ غرق شود. این بازنمود فارسی از فرار تزارویچ دمیتری (گریگوری اوتریپف متهم) به لهستان است.

۴- تاخت و تاز. تسخیر بهمن دژ^۳ و تسخیر قلعه پوتیول^۴ روسی در سال ۱۶۰۴ م.
۵- جنگ ایران و توران؛ این نبرد لیوونی در قرن شانزدهم میلادی است. در اینجا فردوسی از غائله‌ی بزرگ پایان قرن شانزدهم و آغاز قرن هفدهم میلادی صحبت می‌کند. رونمایی تزار از گنجینه‌های مخفی متعدّدش.

۶- نبرد برای افراسیاب (=ایوان مخوف و بوریس گودونوف) موفقیت‌آمیز نبود. طالع بینی در شاهنامه و قدمت آن.

۷- پنجمین بازتاب روسی-مغولی از «داستان استر» در شاهنامه. از نظر ما همان داستان مشهور بیژن و منیژه است.

۸- چند بازتاب ایرانی از جنگ لیوونی و چند انعکاس از تطابق ایوان مخوف و آندری کوربسکی در مطالب شاه نامه موجود است.

۹- مرگ افراسیاب و مرگ نرون، هولوفرنز^۵، پسر ایوان مخوف

۱۰- دیوانه شدن کیخسرو-این همان دیوانگی ایوان مخوف است=بخت‌النصر^۱ کتاب مقدس^۲= امپراتور شارل دیوانه^۳

۱. St. Basil. بازیل قیصریه یا بازیل قدیس (به یونانی Ἅγιος Βασίλειος ο Μέγας). (۳۳۰-۱ ژانویه، ۳۷۹). اسقف شهر قیصریه‌ی آسیای صغیر در کاپادوکیه ترکیه امروزی بود. وی در قرن چهارم میلادی تأثیر بزرگی بر الهیات مسیحی و ساختار کلیسای مسیحیت مانند شورای نیقیه گذاشت. علاوه بر شهرت به خاطر الهیات، وی به خاطر زندگی رهبانی و کار برای محرومان نیز مشهور است. از وی به‌عنوان پدر رهبانیت جمعی نیز یاد می‌شود. باسیل به‌عنوان قدیس در کلیساهای غربی و شرقی شناخته می‌شود.

۲. Uglich. شهر اوگلیچ به روسی (Углич) در کشور روسیه و در اوبلاست یاروسلاول واقع شده است.
۳. دژ بهمن یا بهمن‌دژ در شاهنامه دژ استوار و سربرکشیده و طلسم شده‌ی بددینان و بتکده‌ی آنان برکنار دریاچه چیچست بود که کیخسرو آن را گشود. نخست فریبرز پسر کی‌کاووس با طوس و لشکری نیرومند به‌پای دژ رفتند؛ اما ناگهان زمین چنان گرم شد که نیزه‌ها و زره‌ها برافروخته و سرخ گشت و مردان جنگی در میان زره سوختند. پهلوانان یک هفته گرد دژ گشتند تا درش را پیدا کنند و نیافتند و نوמיד بازگشتند. آنگاه کیخسرو و گیوگودرز به گشودن دژ رفتند. کیخسرو نامه‌ای نوشت پر از آفرین و ستایش خداوند و نام خود را در آن یاد کرد و گفت که به‌فرمان خداوند به گشودن دژ آمده است و آن را به نیزه‌ای بست و به گیو داد تا به دژ اندازد. گیو نیزه را بر دیوار دژ افکند و چون نیزه به دیوار فرورفت، دیوار با صدایی رعدآسا شکاف برداشت و هوا تیره شد. به‌فرمان کیخسرو دژ را تیرباران کردند و پس از آنکه دیوان بسیار کشته شدند، هوا روشن گشت و در دژ پدیدار شد و ایرانیان به درون رفتند و آنجا را ویران ساختند و به‌جای آن آتشکده آذرگشسب را ساختند. (نقل از ویکی‌پدیا)

۴. Poutivl. شهر کوچکی از توابع کورسک اوبلاست (Kursk Oblast) در غرب روسیه در مرز اوکراین.
5. Hol'o'fer'nes [hol-uh-fur-neeZ, hoh-luh-]

۱۱- نمایش و توزیع گنج شاه خسرو - این همان صحنه معروف مدت کمی قبل از مرگ ایوان مخوف است.

۱۲- کیخسرو به طرز غیرمنتظره قدرت را به مرد گمنامی بنام لهراسب می‌دهد. همان انتقال عجیب تخت (اورنگ) ایوان مخوف است به «تاتارخان»^۴ سیمئون بکبولاتوویچ.^۵

۱۳- ناپدید شدن کیخسرو^۶ و مرگ جنگجویان در برف. این انعکاس وقایعی است که در «زندگی» سنت باسیل ذکر شده است.

فصل هفتم: داستان ایرانی شاه «باستانی»، گشتاسب؛ داستانی دیگر از اوایل قرن هفدهم میلادی در مورد دمپتری دروغین.

۱- ساخت شهر درخشان^۷ (بلخ) در زمان لهراسب (ایوان مخوف) - همان ساخت کرملین^۸ در مسکو به دست ایوان مخوف است.

۲- زرتشتی‌گری باستانی - همان مسیحیت تزار در قرون ۱۲ تا ۱۳ میلادی و حق ارتدوکسی^۹ روس‌ها تا قرن هفدهم میلادی است. آئین شرقی آتش^{۱۰} چیست؟

۳- شاهزاده گشتاسب ایران - پسر لهراسب (ایوان مخوف) - همان شاهزاده دمپتری است که توسط رومانوف‌ها به اشتباه، دمپتری دروغین اعلام شده است. گریز شاهزاده دمپتری از میهن به سوی دشمنان. سرگردانی‌های شاهزاده.

۴- ازدواج شاهزاده فراری با دختر حکمران خارجی. شاهزاده خانم «باستانی»، کتایون (و میرین^{۱۱}) است. که این همان مارینا منیشک^۱ از قرن هفدهم میلادی است.

---

1. Nebuchadnezzar

2. Biblical Nebuchadnezzar

۳. شارل ششم. (به فرانسه: Charles VI de France) ملقب به شارل دوست‌داشتنی (به فرانسه: Charles le Bien-aimé) و شارل دیوانه (به فرانسه: Charles L'insensé) (زاده‌ی ۳ دسامبر ۱۳۶۸ — درگذشته‌ی ۲۱ اکتبر ۱۴۲۲) پادشاه فرانسه از ۱۳۸۰ تا ۱۴۲۲ بود. او در خردسالی به پادشاهی فرانسه رسید و در ۱۳۹۲ به جنون ادواری دچار شد و همین عاملی بود تا او در بیشتر دوران حکومت طولانی مدتش، بیشتر یک دست‌نشانده باقی بماند تا فرمانروایی مستقل. (نقل از ویکی‌پدیا)

4. tartat

۵. Simeon Bekbulatovich. سیمئون بکبولاتوویچ (به روسی: Симеон Бекбулатович) (متولد سن بولات (به روسی: Саин-Булат)، درگذشت ۱۶۱۶ م.) خان مسلمان زاده و از خانات قاسم بود. او در جنگ لیوونی به عنوان یکی از فرماندهان هنگ اصلی ارتش مسکو شرکت کرد.

۶. کیخسرو به معنی لغوی «شاه نیک‌نام»، یک ابر انسان است که در نقش یک شاه عارف در شاهنامه ظاهر شده است او یگانه در دل کوه ازنظرها «غایب» می‌شود و حیات روحانی می‌یابد. در زمان سوشیانت («منجی» زرتشتیان) دوباره رجعت خواهد کرد!

۷. The Shining Grad. لهراسب پایتخت خود را به بلخ منتقل ساخت. (دانشنامه‌ی رشد)

8. Kremlin

۹. راست کیشی

10. the eastern cult of fire

11. Mirin

۵- آغاز تاخت و تاز ارتش دمیتری به روسیه در قرن هفده تحت عنوان نبرد گشتاسب^۲ با گرگ-اژدها و نیز دومین نبرد گشتاسب با اژدها در شاهنامه توصیف شده است.

۶- شاهزاده گشتاسب به ایران یورش می‌برد، لهراسب را خلع می‌کند و خود شاه ایران می‌شود. اینجا ناآرامی بزرگ روسیه توصیف شده است. مرگ ناگهانی بوریس گودونف و تصرف قدرت توسط دمیتری دروغین. یا این، یک انتقال غیرعادی قدرت به سیمون بکولا توویچ است.

۷- پیاده‌سازی مذهب جدید-زرتشتی‌گری، که ناآرامی و نارضایتی را در ایران برانگیخته و شایع ساخت. این بازتاب رواج کاتولیسیسم در روسیه به هنگام آغاز قرن هفدهم میلادی در زمان دمیتری دروغین، یا یک بازتاب از داستان استر است؛ وقتی قدرت در روسیه توسط بدعت‌گذاران (مرتدان) تصرف شد.

۸- ظهور اسکندر=الکساندر کبیر در دوران گشتاسب. این بازتاب سلطان سلیمان در قرن شانزدهم میلادی است.

فصل هشتم: داستان زندگی اسکندر کبیر به فارسی - این مجموع چندلایه است: اول- آندرانیکوس- مسیح از قرن دوازدهم میلادی، سپس موسای کتاب مقدس از قرن پانزدهم و سلطان محمد فاتح از قرن پانزدهم و در نهایت سلیمان از قرن شانزدهم میلادی.

۱- تولد و جوانی اسکندر در شاهنامه مانند تولد و جوانی اندرونیکوس- مسیح توصیف شده است. شاه داراب- ژوزف پروتستان، همسر مری.

۲- تقابل دارای^۳ دژم و اسکندر نیک‌سرشت، توسط فردوسی توصیف شده است. این ستیز شاه هرودیس (پادشاه یهودیه) در برابر مسیح جوان است.

۳- اسکندر ذوالقرنین^۴ و موسی، شاه دارا و فرعون مصر. بازتاب ناقص موسای عهد عتیق در مطالب شاهنامه.

۴- اسکندر ذوالقرنین (الکساندر کبیر) تا حدودی بازتاب سلطان محمد دوم و سلطان سلیمان است. تفنگ-فیل‌های^۵ آهنی «باستانی» در میدان‌های نبرد.

۱. Marina Mniszech. (به لهستانی: Maryna Mniszech یا Maryna Mniszech; به روسی: Марина Мнишек) بانوی نجیب‌زاده‌ی لهستانی، شاهزاده خانم روسی بود که در فولکلور روسی بنام «مارینکای جادوگر» نیز شناخته می‌شود. او یک جنگ‌سالار برجسته در آشوب روسیه بود.

۲. میرین جایگاه گرگ اژدهاپیکر را با انگشت به گشتاسب نشان داد و با هیشوی، به سرعت بازگشتند. گشتاسب باکمان آماده به لانه گرگ نزدیک شد و فریادی برآورد. گرگ برای حمله به او، با پنجه‌هایش شروع به کندن زمین کرد...

۳. داریوش را به نام «دارا» ی کیانی نیز نامیده‌اند.

4. Iscander the Two-horned

5. guns-elephants

۵- محاصره و فتح «اریحا»ی کتاب مقدس^۱ (=شهر تزار در بسفر) به وسیلهی اسلحه در زندگی نامه‌ی اسکندر=الکساندر کبیر.

۶- دیوار مشهور آهنین در برابر یاجوج و ماجوج - که توسط اسکندر کبیر ساخته شد - چیست؟ و دوباره تفنگ‌ها.

۷- فصل پایانی شاهنامه، احتمالاً درباره حوادث قرون ۱۷ الی ۱۸ میلادی سخن می‌گوید.

فصل نهم: بنابراین ما فهمیدیم - حماسه‌ی فارسی معروف، شاهنامه، در اصل از چه چیز و چه کسی صحبت می‌کند.

۱- شاهان ایران «باستان» چه کسانی بودند؟

۲- فهرستی اضافه مشتمل بر ۸۶ بازتاب از آندرانیکوس - مسیح (اندروی تعمیددهنده) که در نسخه‌ی تاریخ اسکالیژر یافتیم.

۳- بیست و نه بازتاب از جنگ کولیکوو - که از تاریخ «باستان» پیدا کردیم.

فصل دهم: متفرقه

۱- اطلاعات بصری جالب

۲- راهب شهید، ائوستراتیوس پکورایی^۲ - که گفته می‌شود در قرن ۱۱ میلادی می‌زیسته - یک بازتاب دیگر از آندرانیکوس - مسیح است.

۳- یک آشفتگی بین جنگ کولیکوو و جنگ ووژا^۳ وجود دارد. انحراف از داستان اختراع باروت توسط سرگنی رادونزی.

۴- در قرن شانزدهم میلادی، آلمانی‌ها با تبرهای سنگی خود برای ساختن کرملین در مسکو، آمدند. تاریخ‌نگاران جدید آلمانی، قدمت این تبرها را محتاطانه، هزاره‌ی دوم قبل از میلاد تعیین کرده‌اند.

فصل یازدهم: ایده‌های جالب دیگر

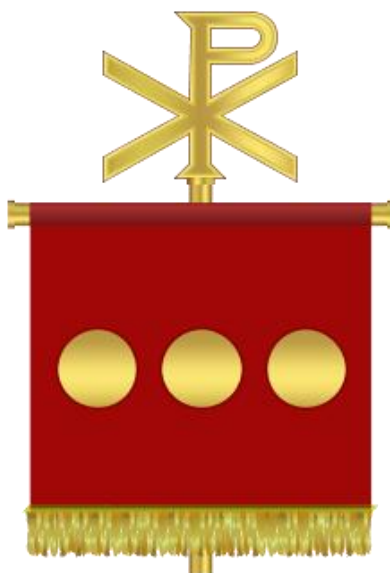
1. Biblical Jericho

2. Monk-martyr Eustratius of Pechora

3. Vozha

توضیحات و ضمائم (یادداشت‌هایی از مترجم):

أ. نشان خی-رو

تصویر ۱. لابروم labarum یا بیرق کنستانتین، با سمبل Chi-Rho. برگرفته از دو حروف اول کلمه‌ی Christ (Χριστός یا ΧΡΙΣΤΟΣ) در الفبای یونانی است.

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/99/Labarum_of_Constantine_the_Great.svg

[svg](#)

تصویر ۲. نشان روی درفش^۱ کاویان، حرف X در ابتدای کلمه‌ی کریستوس (مسیح) در زبان یونانی است.

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/fc/Derafsh_Kaviani_flag_of_the_late_Sasanid_Empire.svg

[ssanid_Empire.svg](#)

---

1. vexillum (/vɛk'ɪl m/; plural vexilla)

نشان مسیحیت، (کریستوگرام) در آثار باستانی گاهی به شکل X با یک I در وسط دیده می‌شود.
(Ιησούς ایسوس؛ Χριστος خریستوس)

تصویر ۳. تابوتی از قرن چهارم میلادی با نمادهای مسیحی. نشانه‌ی داخل حلقه‌ی گل با یک خط تیره‌ی قائم I (حرف اول Ιησούς=عیسی در زبان یونانی) و نماد شبیه X (نماینده‌ی حرف یونانی خی، حرف اول Χριστος=مسیح در زبان یونانی) ایجاد شده است. (عکس از جان پیتاوی، مرجع تصویر رومیان باستان، انتشارات بروکهامپتون، ۱۹۷۰^۱)

تصویر ۴. نقش لا باروم در پشت سکه‌ی کنستانتین اول

ب. کوه البروس

البروس (tr. El'brus; IPA: [ɪl'brus]; به انگلیسی: Mount Elbrus؛ به روسی: Эльбрус) کوهی آتش‌فشانی است واقع در قفقاز غربی در قاراچای-بالکاراز روسیه و نزدیک مرز گرجستان. قله البروس بلندترین قله در قفقاز و اروپا و رتبه‌ی دهم بلندی را در سطح جهان داراست.

1. John Pittaway from Picture Reference Ancient Romans, Brockhampton Press, 1970.

تصویر ۵. کوه البروس

مرجع عکس:

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/90/Elbrus_North_195.jpg

ج. اسفندیار روئین تن بازتابی از شخصیت آشیل روئین تن و زیگفرید روئین تن است.

...تتیس، آشیل نوزاد را به جهان زیرین برد و او را از پاشنه گرفته، در رود سیاه جهان مردگان یعنی استیکس فروکرد و باعث شد بدنش فناپذیر شود. تمام تن او جز پاشنه که در دست مادر بود به آن آب آغشته شد و تنها آن نقطه آسیب پذیر باقی ماند که بعدها به نام پاشنه آشیل به معنی نقطه ضعف یک فرد معروف گشت.

زیگفرید به علت کشتن اژدهای فافنیر و شنا کردن در خون آن اژدها روئین تن شده بود، ولی برگی به کمرش چسبیده بود و او از آن ناحیه آسیب پذیر بود و به خاطر همین مسئله نیز به قتل رسید. زیگفرید همچنین با خوردن مقداری از خون فافنیر توانایی برای درک زبان پرندگان را کسب کرد.

اسفندیار یا اسپندیار پسر گشتاسپ از کتایون و نواده لهراسب بود. برادرانش پشتون و فرشیدورد، عمویش زریر و پسرانش نوش آذر و مهرنوش و بهمن نام داشته‌اند. اسفندیار روئین تن بود، در شاهنامه به چگونگی روئین تن شدن اسفندیار اشاره‌ای نشده است اما در زراتشت‌نامه از زرتشت بهرام پژدو آمده است که زردشت اسفندیار را که نوزادی بیش نبود، در آب مقدس شست و شو داد که همین سبب

رویین تنی او گشت و تنها چشمانش آسیب پذیر باقی ماند. اسفندیار در نبرد با ارجاسب فرماندهی سپاه گشتاسب را بر عهده داشت و با پیروزی به نزدیک پدر برگشت اماگرم پادشاه را علیه اسفندیار شورانید؛ چنانکه دستور داد اسفندیار را در گنبدان دژ زندان کنند. اسفندیار توسط رستم (با رهنمایی سیمرغ) با تیر دو سمی که به چشمانش برخورد کرد کشته شد. (سه نقل از ویکی پدیا دانشنامه آزاد)

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/35/%D0%A1%D0%B2%D1%8F%D1%82%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2_%D0%86%D0%B3%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D1%87_%E2%80%94%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D0%B5%D1%82%D0%B0.jpg

تصویر ۶. از راست به چپ، مجسمه‌ی شاهزاده سویاتوسلاو Sviatoslav در نووگراد و مجسمه‌ی اسفندیار در رامسر

د. میرین

میرین جایگاه گرگ اژدهاپیکر را با انگشت به گشتاسب نشان داد و با هیشوی، به سرعت بازگشتند. گشتاسب باکمان آماده به لانه گرگ نزدیک شد و فریادی برآورد. گرگ برای حمله به او، با پنجه‌هایش شروع به کندن زمین کرد ... میرین نزد قیصر رفت و گفت: «من به بیشه رفتم، گرگ را کشتم و اکنون جنازه‌اش در بیشه افتاده است.» قیصر از شجاعت این خواستگار دخترش شادمان شد و دستور داد بزمی در کنار بیشه برگزار کنند. خود و همراهانش نزدیک گرگ مرده رفتند با گاوهای گردونه کش جنازه

گرگ را به مرغزار آوردند تا مردم آن را ببینند. قیصر اسقف را فراخواند و دختر خود را به عقد میرین که خود را دلاور روم معرفی کرده بود، درآورد. (از شاهنامه)

تصویر ۷. شاهزاده‌ی فراری، دمتری؛ و بانوی جنگ‌سالار، ماریا منیشک (هنرمند ایوان بیلون)
داستان کتایون-گشتاسب و گرگ غول‌پیکر به قلم نقاش روسی

مرجع عکس:

<https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/236x/00/be/dc/00bedc060ac234cad4aaaf0e8486c8cf.jpg>

تصویر ۸. ایوان مخوف پسر خود را می کشد (داستان رستم و سهراب)

مرجع عکس:

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/6c/REPIN_Ivan_Terrible%26Ivan.jpg

منابع

http://chronologia.org/en/car_slav/index.html

http://ir.sputniknews.com/persian.ruvr.ru/2013_07_30/118796028

<https://fa.wikipedia.org/wiki>

<https://fa.wikipedia.org/wiki/>

<http://fa.wiktionary.org/wiki/%DA%AF%D8%B1%D8%AF>

http://www.chronologia.org/en/lost_gospels/foreword.html

<http://www.chronologia.org/en/shahname/foreword.html>

<http://www.chronologia.org/en/shakespeare/>

<http://www.rusliterature.org/the-correspondence-of-ivan-the-terrible-with-kurbsky/#.VWMXTk9Viko>

<http://www.wikiart.org/en/ivan-bilibin/illustration-for-the-tale-of-prince-ivan-the-firebird-and-the-grey-wolf-1899-1>

— آندری کوربسکی در دانشنامه بریتانیکا

<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/325185/Andrey-Mikhaylovich-Prince-Kurbsky>

— مارینا منیشک:

http://en.wikipedia.org/wiki/Marina_Mniszech

— نامه‌های شاهزاده آندری میخائیلوویچ کوربسکی به ایوان مخوف:

<http://www.rusliterature.org/the-correspondence-of-ivan-the-terrible-with-kurbsky/#.VWMXTk9Viko>

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**